

Sandödla

Lacerta agilis

Sandödlan är en utrotningshotad art som främst finns i södra Sverige. I Blekinge finns flest kända förekomster i landet. Igenväxning och exploatering av sandödlans livsmiljöer gör att den minskar i antal. För att sandödlan ska överleva på sikt behöver livsmiljöerna bevaras och ibland restaureras eller nyskapas.



Sandödlehona

Beskrivning

Sandödlan är en ganska kraftig ödla som blir upp till ca 22 cm från nos till svanspets. Grundfärgen är gråbrun, uppbruten av så kallade ögonfläckar; mörka fläckar med vit kärna. Dessutom går två ljusgrå band längs rygg- och svanssidorna. På våren och försommaren har hanarna gröna sidor. Ungarna är oftast ljusbruna och även de har ögonfläckar.



Skogsödlehona

Sandödlan kan ibland förväxlas med skogsödlan som är vanligt förekommande i Sverige. Skogsödlan är smalare och blir inte längre än 18 cm. Skogsödlans grundfärg är mörkbrun med små mörka och ljusa fläckar, men inte alls lika tydliga som sandödlans ögonfläckar. Dessutom saknar de alltid de grå linjerna längs kroppsidorna som är karaktäristiska för sandödlan. Skogsödlans ungar är mörka, ibland nästan helt svarta.



Vad är Åtgärdsprogram för hotade arter?

Nära 2000 arter, cirka fem procent av Sveriges djur, växter och svampar är så hotade att de riskerar att dö ut. Huvudorsaken till att dessa arter är hotade är att deras livsmiljöer försvunnit, främst på grund av ändrad markanvändning. Vissa marker nyttjas idag hårdare än förr, andra nyttjas inte alls och växer igen.

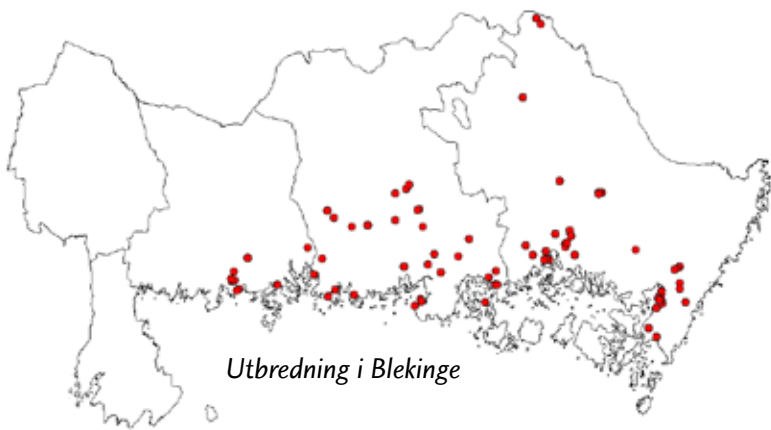
Naturvårdsverket och Länsstyrelserna gör därför en satsning på att ta fram nationella åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer (ÅGP). Satsningen, som omfattar drygt 200 program och berör cirka 400 arter, är en del av arbetet för att klara riksdagens miljö kvalitetsmål, i första hand Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv.

Kontaktuppgifter

Länsstyrelsen i Blekinge
371 86 Karlskrona
Telefon 010-22 40 000
www.lansstyrelsen.se/blekinge



LÄNSSTYRELSEN
BLEKINGE LÄN



Utbredning

Sandödlan vandrade in i Sverige ca 700-500 f. Kr. då klimatet var betydligt varmare än idag. När det sedan blev kallare överlevde arten bara på särskilt gynnsamma platser med varmt klimat. I dag är förekomstlokalerna ofta isolerade. De flesta lokalerna med sandödlan finns i delar av Skåne, Halland, Blekinge, Kalmar och södra Östergötlands län. Längre norrut glesas de ut med ett färre antal och mer isolerade förekomster i Jönköpings, Västra Götalands, Södermanlands, Värmlands och Dalarnas län.

I Blekinge finns de flesta förekomster av sandödlan öster om Karlshamn i ett ca två mil brett område från kusten och norrut. Större delen av lokalerna i Blekinge utgörs av sand- och grustag, hållmark och skjutbanor.



Gammalt sandtag med sandödlan

Fridlysning och skydd

Sandödlan är, liksom alla andra kräldjur i Sverige, fridlyst. Det innebär att det är förbjudet att skada, döda och fånga vilt levande exemplar. Det är också förbjudet att skada artens ägg eller fortplantningsområden.

Sandödlan är dessutom strikt skyddad enligt artskyddsförordningen, vilket innebär att varken arten eller dess livsmiljöer får skadas eller förstöras.

Biologi och ekologi

Sandödlan övervintrar nedgrävd i marken och kommer fram i mars-april, beroende på väderleken. I juni lägger honan 4-15 ägg på ca 5 cm djup på soliga och oftast sandiga ytor. Äggen kläcks i mitten av augusti- början av september. De vuxna djuren gräver ner sig inför vintern i slutet av augusti och ungarna i oktober.

Sandödlan lever i öppna miljöer med rik och varierad markvegetation, där den kan söka föda och gömma sig, blandat med öppna ytor för solning och äggläggning. Inslag av buskar och ris ökar variationen och är därför gynnsamt. De vanligaste miljötyperna är sydslänter i sandtag, men sandödlan förekommer också vid järnvägsvallar, skjutbanor och skjutfält, kraftledningsgator, hedmarker, brynmiljöer i betesmarker och vid stränder. I Halland och Blekinge förekommer arten även på kustnära klippmark med halvöppen lövskog.



Sandödlehane

Hot mot sandödlan

Sandödlan lever oftast i ett litet antal på begränsade områden och det är därför lätt hänt att en hel population slås ut. Återkolonisering av de utdöda lokalerna försvåras ofta av långa avstånd till närmaste lokal, särskilt om miljön däremellan är ogynnsam för sandödlor.

Det största hotet mot sandödlan är trädplantering eller igenväxning av sand- och grustag och andra lämpliga öppna platser vilket leder till ökande beskuggning och kallare mikroklimat. Även markexploatering såsom bebyggelse, vägbyggen och utjämning av slänter vid efterbehandling av grustäcker är hot mot arten. Hårt markslitage av människor och exempelvis motocross vid äggläggningssytor kan göra att äggen förstörs.

För att sandödlan ska överleva krävs att lokalerna där de förekommer hålls öppna genom röjningar och avverkningar och eventuellt att sand lämplig för äggläggning skrapas fram. Detta skulle inte bara gynna sandödlan, utan även ett stort antal insektsarter som också är beroende av varma, sandiga miljöer.

Vill du veta mer eller få information om hur du kan gynna sandödlan? Kontakta Länsstyrelsen